

A büntetés filozófiája az ősi Mongóliában, Kínában és Japánban

GanbadrakhTsend-Ayush¹

Absztrakt:

Ha meg akarjuk érteni a mai mongol börtönrendszert, fontos, hogy tisztában legyünk a mongol börtönhagyományok társadalmi, kulturális, jogi, politikai és történelmi aspektusaival. A jelenlegi mongol börtönrendszer tükrözi az elmúlt korok kultúráját, mélyen gyökerező elméleteit és hiedelmeit. Mongólia börtönrendszerére hatással voltak még külső tényezők is, például a szovjet jogrendszer és a nyugati jogi alapelvek keveredése, valamint az európai kontinensen található országok törvénykezése.

Az 1990-ben lezajlott békés politikai és gazdasági változások után a mongol börtönrendszerre nagy befolyással voltak, a világ büntető igazságszolgáltatási rendszerei. Az utóbbi 25 év során Mongólia sok törvényt és szabályt átvett különböző nemzetközi forrásokból. A börtönök jogi, szervezeti és működési szempontokból történő átfogó megreformálása azonban elmaradt, bár a közigazgatás más területein történtek változások. A büntető törvénykönyvben voltak „kozmetikai” változtatások, de a börtönrendszer alapelvei nem különböztek a szocialista korszakéitól. A büntetés-végrehajtási intézetek hatékony és eredményes működtetése céljából sürgősen el kell érni, hogy a rendszer megfeleljen a nemzetközi előírásoknak.

Kulcsszavak: büntetés, börtön, jogrendszer, büntető igazságszolgáltatási rendszer, csoportos felelősség, megbékélés, társadalmi csoportok, börtön létesítmény

Abstract:

In order to develop an understanding of contemporary Mongolian prison system, it is important to appreciate the socio-cultural, legal, political and historical aspects of Mongolian prison tradition. Mongolia's prison system reflects a number of influences including the culture and deeply rooted ideas and beliefs of previous times. Mongolia's prison system is also affected by external forces such as the mixture of the Soviet legal system and Western legal principles such as the codes of continental European countries. After the peaceful change of the state political and economic system in 1990, Mongolian prison system was influenced heavily by the universal criminal justice system. Over the last 25 years, Mongolia has adopted a number of laws and regulations from various in-

¹Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola E-mail: ganbadrakht54@gmail.com, ORCID azonosító: 0000-0001-6182-4984

ternational sources. But the overall reform of prison institutions in terms of legal, organizational and operational aspects lagged behind of other sectors of public governance. There were cosmetic changes in penal code. The basic principles of prison system are still not different from socialist era. It is urgent to accommodate and adopt universally acceptable international standards for the effective and efficient operation of prison institutions.

Keywords: Punishment, prison, legal system, criminal justice system, group responsibility, reconciliation, social groups, prison institutions

Bevezetés

A félelemre és sérülésre a büntetés a természetes reakció, és úgy tűnik, a bebörtönzés a legkedveltebb büntetés. A büntetés fájdalom vagy más kellemetlen élmény okozása a szabályok vagy törvények megsértéséért olyan személy vagy személyek által, akinek vagy akiknek jogában illetve jogukban áll azt megtenni.² Mint bármely más intézmény, a börtönök is tükrözik a kultúrákat, társadalmakat, kormányokat és korokat, melyekhez tartoznak.³

Az ősi Mongol társadalom, mint nomád pásztorkodó társadalom

Az régi mongolok életmódjának jellemző sajátossága volt a nomád pásztorkodás. A nomád pásztorkodás a háziasított állatok intenzív tartása olyan száraz földterületeken vagy füves vidékeken, melyek gabonafélék termesztésére alkalmatlannak.⁴

A pásztoroknak ilyenkor nincs állandó lakóhelyük, hanem folyamatosan követik a nyájat és sátrakban (ger) laknak. Az állatoknak minden részét felhasználták, hiszen más élelmiszerforrásuk nem volt.

A törzsi törvények betartatása a vének tanácsának feladata volt, akiknek az ítéletei egy becsületkódexen alapultak, mely meghatározta az egyének jogait és kötelességeit, a bosszúállás jogát, útmutatást adott a menedéknyújtásra és annak elfogadására, a vendégszeretetre, bátorságra, állhatatosságra, igazságosságra, kitartásra, a tulajdon védelmére, a becsületességre és a nők erkölcsi tisztaságára vonatkozóan.⁵

A törvényszékek inkább döntőbíróként, mint bíróként működtek a tárgyalások során, melyek során döntöttek a bűnösségről és az azt követő büntetésről, melyet ki lehetett fizetni pénzben, meg lehetett váltani valamilyen szolgáltatás-

²Pollock Joycelyn M.: *The Philosophy and History of Prisons: The Rationale For Imprisonment*, Texas State University–San Marcos, 2005, pp.3-17

http://www.jblearning.com/samples/0763729043/Chapter_01.pdf (Letöltés: 2016. December 24.)

³Pollock Joycelyn M.: *The Philosophy and History of Prisons: The Rationale For Imprisonment*, Texas State University–San Marcos, 2005, pp.3-17

http://www.jblearning.com/samples/0763729043/Chapter_01.pdf (Letöltés: 2016. December 24.)

⁴Crabtree Pam J.: *Encyclopedia of Society and Culture in the Medieval World*, FactsOn-File, New York, 2008, pp. 775-778 (ISBN-13: 978-0-8160-6936-1, ISBN-10: 0-8160-6936-0)

⁵Ibid: Crabtree Pam J.: 2008

sal, állatok, nők vagy jobbágyok átadásával, illetve földhasználati jogok átruházásával.⁶

A mongol törzsfő Dzsingisz Kán egyesítette a közép-ázsiai törzseket és 1.000 fős harcoló és adminisztratív egységekbe (minggan-okba) szervezte őket.

A rend fenntartásának érdekében a helyi becsület kódexeket egy közös törvénykönyvbe foglalta, mely a katonai és társadalmi viselkedés szabályait tartalmazta.⁷ Mivel a hadsereg létfontosságú volt a nemzet számára, a törvények szigorú katonai fegyelem betartását írták elő.

A Jasza vagy eredeti nevén Ikh Zasag, az ősi mongol birodalom törvénykönyve, elsősorban a kollektív felelősségre helyezte a hangsúlyt azért, hogy a harcosok, a szolgák és a gyerekek ne kövessenek el büntetetteket, amelyekért a parancsnokok, a gazdák vagy a szülők felelősségre vonhatók.⁸

A Nagy Kánok uralkodása idején (Dzsingisz halála után a leszármazottai uralkodtak a mongolok fölött több mint 400 évig) a mongol állam fő jellemzője az volt, hogy a törvények végrehajtását illetően a kiváltságos helyzetben lévő csoportok (katonai vezetők és a nemesség tagjai) akarata és érdekei elsőbbséget élveztek a társadalom többi tagjával szemben.⁹

A büntetés célja az ősi mongol társadalomban ugyanúgy, mint ma, szerintem az volt, hogy egyrészt elrettentse az esetleges bűnelkövetőket, másrészt pedig véleményem szerint, hogy kielégítse az áldozatok megtorlás iránti igényét. Az ősi Mongólia a szájhagyományon és a törvények uralkodók vagy törzsfők általi betartatására támaszkodott. Ez többnyire azt jelentette, hogy a büntetést jogi precedensek alapján rótták ki, és a kirótt büntetés tükrözte az adott csoport vagy terület fennálló gyakorlatát. A korai mongol törzsi vezetők kísérletet tettek a törvények törvénykönyvbe foglalására oly módon, hogy jogi munkákban lejegyezték, vagy kőbe vésték az egyes konkrétan megnevezett bűnökért kimért büntetést.¹⁰

Az ősi Mongóliában a súlyos bűnökért halálbüntetés járt. A kivégzéseket általában nyilvánosan hajtották végre, nem csak azért, hogy állam hatalmát demonstrálják, hanem azért is, hogy bizonyítsák, hogy az elítéltet valóban kivégezték.

Bár léteztek börtönök, ezek jellemzően azt a célt szolgálták, hogy a gyanúsítottakat itt tartsák fogva a tárgyalásig. A leggyakoribb büntetés a pénzbírság, a

⁶*Ibid: Crabtree Pam J.: 2008*

⁷*Ibid: Crabtree Pam J.: 2008*

⁸*Dugarova S.J.: Characteristic of a Criminal and Legal Ban of Great Yasa, Law Enforcement, Theoretical and Methodological Quarterly Journal, Ulaanbaatar, 2016, #2(10), pp.53-59*

⁹*Crabtree Pam J.: Encyclopedia of Society and Culture in the Medieval World, FactsOnFile, New York, 2008, pp. 264-279 (ISBN-13: 978-0-8160-6936-1, ISBN-10: 0-8160-6936-0)*

¹⁰*Ibid: Crabtree Pam J.: 2008*

megkorbácsolás, a meghatározott ideig tartó kényszermunka vagy száműzetés, illetve a halálbüntetés volt.

A kivégzést vagy lefejezéssel, vagy kötél általi megfojtással hajtották végre. Az utóbbit gazdagabb embereken alkalmazták azért, hogy elkerüljék a vérontást. (megtisztelő kivégzés)¹¹ Ha egy magas rangú ember bűnösnek találtatott, olyanra igyekeztek elkerülni a nemesi vér kiontását, hogy az elkövetőt arra ítélték, hogy mérget vegyen be és ily módon kövessen el öngyilkosságot. A testi sértés bűnéért a kéz levágása volt a büntetés, vagy pedig az, hogy az áldozat ugyanolyan sérülést okozhatott az elkövetőnek, mint amelyet neki okoztak.¹²

Minél nagyobb volt egy társadalom (minél nagyobb volt a népessége), annál összetettebbek voltak a törvényei. A mongol hiedelem szerint az örök kék mennyországé a legvégső hatalom a földön. A Kán a mennyországból kapta az utasítást, hogy vezesse az embereket. A büntető törvények a „Mennybéli Hatalom” megtestesítői voltak.

Szocialista korszak

70 éven keresztül (1921-1990) Mongólia rejtély volt a világ többi része számára. Az ország kizárólag a Szovjetunióval tartott fenn diplomáciai kapcsolatokat.

A börtönrendszer alapelve az volt, hogy a társadalmi értékeket megsértő elítélt bűnelkövetőket vissza kell illeszteni a társadalomba, mégpedig azzal, hogy munkát végeztetnek velük. (társadalmi érték). A cél az volt, hogy minden elítélt munkát végezzen, és ez által törvénytisztelő állampolgár váljon belőle. A kormány megteremtette a jogi környezetet arra, hogy a börtönöknek legyenek ipari tevékenységet végző telepei. A legfontosabb cél az volt, hogy minden bebörtönzött személynek legyen munkája.

A szocialista társadalom működésének alapja a marxizmus-leninizmus volt. Marx szerint: "Bármely társadalomban a törvényalkotók nem megalkotják, sokkal inkább alakítják a törvényeket. Például, a büntetőjog társadalmi és gazdasági tényezők eredménye. Az államnak nagyobb figyelmet kell szentelnie a börtönbe kényszerített állampolgárok jólétére. Bármely bebörtönzött személy még hasznos tagja a társadalomnak, csak korlátozottak a jogai. A rabokkal való nem törődés társadalmi elidegenedéshez vezet."¹³

¹¹Crabtree Pam J.: *Encyclopedia of Society and Culture in the Medieval World, FactsOn-File, New York, 2008, pp. 264-279 (ISBN-13: 978-0-8160-6936-1, ISBN-10: 0-8160-6936-0)*

¹²Ibid: Crabtree Pam J.: 2008

¹³Astrada Sebastian R.: *Exporting the Rule of Law to Mongolia: Post-socialist Legal and Judicial Reforms, Denver Journal of International Law and Policy, 2010*
[http://tsogt.blogmn.net/11185/exporting-the-rule-of-law-to-mongolia--post-socialist-legal-and-judicial-reforms,-by-sebastian-r.-astrada\[1\].html](http://tsogt.blogmn.net/11185/exporting-the-rule-of-law-to-mongolia--post-socialist-legal-and-judicial-reforms,-by-sebastian-r.-astrada[1].html) (Letöltés: 2016. December 24.)

Lenin úgy vélte, hogy amellet, hogy elfogadjuk, hogy a bűnelkövetésért büntetés jár, fokozatosan el kell érniük, hogy a börtönök a rehabilitáció és a nevelés helyszínei legyenek.¹⁴

Napjaink

1990-ben Mongólia átváltott a szocializmusból és a központi tervezéskorlátozástól a demokráciára és a szabadpiaci gazdálkodásra.¹⁵ A kommunista rendszer összeomlása után azonnal megszűntek a korábbi társadalmi korlátok, és az 1992 óta eltelt időszakban Mongólia radikálisan magáévá tette a demokratikus értékeket.¹⁶ A hirtelen változások hatására a társadalomban a rend egyre inkább felbomlott.¹⁷

Annak ellenére, hogy 1992-ben életbe lépett az új Alkotmány, mely lefekteti a fő jogi és intézményi kereteket Mongólia számára, a jogállamiság megteremtésében jelentős hiányosságok vannak. A Mongol Emberi Jog Bizottság szerint a bűnüldözési rendszert a bürokrácia, a késedelmes ügyintézés, 'megvesztegetési járvány', 'rendszeres korrupció' törzsi ragaszkodás jellemzi.¹⁸

Jelenleg Mongóliában általánosan elfogadott eljárásrendek szerint folyik a társadalmi és gazdasági rendszer reformja. Ahhoz, hogy ezek a standardok teljes mértékben alkalmazhatóak legyenek, minél gyorsabban be kell őket vezetni. Fontos például, hogy a börtönökben a "meghonosítás" módszerének alkalmazásával minél előbb életbe lépjenek olyan egyetemesen elfogadott elvek, mint a jelenlegi és korábbi rabok társadalomba való beilleszkedésének elősegítése.

¹⁴Astrada Sebastian R.: *Exporting the Rule of Law to Mongolia: Post-socialist Legal and Judicial Reforms*, *Denver Journal of International Law and Policy*, 2010
[http://tsogt.blogmn.net/11185/exporting-the-rule-of-law-to-mongolia--post-socialist-legal-and-judicial-reforms,-by-sebastian-r.-astrada\[1\].html](http://tsogt.blogmn.net/11185/exporting-the-rule-of-law-to-mongolia--post-socialist-legal-and-judicial-reforms,-by-sebastian-r.-astrada[1].html) (Letöltés: 2016. December 24.)

¹⁵Ibid: Astrada Sebastian R.: 2010

¹⁶Ibid: Astrada Sebastian R.: 2010

¹⁷Chuluunbat Sh., Li Min Sik: *Fear of Crime and Contemporary society*, *Law Enforcement, Theoretical and Methodological Quarterly Journal*, Ulaanbaatar, 2016, #2(10), pp.11-22;

¹⁸ Dr. Landman Todd, McEvoy Claire, Larizza Marco: *State of Democracy in Mongolia a Desk Study*, Human Rights Centre, University of Essex, Wivenhoe Park, Colchester, Essex CO4 3SQ, United Kingdom (Paper prepared for 'Democracy Development in Mongolia: Challenges and Opportunities', National Conference, Ulaanbaatar, Mongolia 30 June to 1 July 2005) p. 3

http://www.openforum.mn/res_mat/State%20of%20Democracy%20in%20Mongolia.pdf (Letöltés: 2016. December 24.)

Azoknak az elítélteknek, akik első ízben kerültek börtönbe, meg kell adni a lehetőséget a munkavégzésre.¹⁹

A buddhista Dalai Láma, nemrégiben a következőket mondta a kérdéssel kapcsolatban: "A bűnelkövetők többsége hozzá van szokva a börtönülethez. A társadalom peremén élnek, és úgy is tekintenek rájuk. Ilyen körülmények között nehezen tudnak megváltozni. Nem szabad őket ebbe az elviselhetetlen helyzetbe hozni. Ők ugyanolyan emberi lények, mint mi. Ők is ugyanúgy képesek arra, hogy jobbá váljanak. Ez minden emberi lény sajátossága. A társadalomnak támogatnia kell őket abban, hogy megváltoztassák a viselkedésüket. A bíróságoknak minden egyes esetet egyedileg kellene elbírálniuk. Az elkövetett bűn súlyosságától függetlenül némi engedékenységet kellene irányukban tanúsítani."²⁰

Ha nincsenek meg a feltételek, hogy a szabadulásuk után bűnelkövetők beilleszkedjenek a közösségbe, akkor nagyon nagy a valószínűsége annak, hogy visszaesővé válnak. Jelenleg Mongóliában nem létezik hatékony és eredményes rendszer a börtönből kiszabadult bűnelkövetők társadalomba való beilleszkedésének elősegítésére. Szerintem, sürgősen szükség van egy jól működő reintegrációs szolgálat létrehozására.

A következő lépéseket lehetne tenni a jelenlegi börtönrendszer javítására: Először is, felül kellene vizsgálni börtönrendszert a rabok rehabilitációja szempontjából, másodsor pedig új koncepciót kellene kidolgozni a büntetőjogi ítélezésre vonatkozóan, mely elősegítené, hogy a bebörtönzöttek emberközpontú bánásmódban részesüljenek.

Az ősi Kína büntetésfilozófiája és annak hatása a kínai büntető jogrendszerre

Konfucianizmus

A konfuciánus viselkedési szabályok, melyek egyértelműen megfogalmazzák az engedelmesség formáit, szerves részévé váltak az ókori kínai társadalomnak és kultúrájának.²¹A kínaiak gondolkodását a jogról elsősorban Konfuciusz tanításai

¹⁹Khass L.: *Tradition of Mongolian Accusation Policy and Imprisonment, Law Enforcement, Theoretical and Methodological Quarterly Journal, Ulaanbaatar, 2016, #1(09), pp.98-114*

²⁰Jantsan S.: *Origin and Development of Philosophy of Sentences, It's Law, Theology and Doctrine, Law Enforcement, Theoretical and Methodological Quarterly Journal, Ulaanbaatar, 2014, #1(01), pp.24-32*

²¹LeFande August Matthew: *Aspects of Legalist Philosophy and the Law in Ancient China: The Ch'in and Han Dynasties and the Rediscovered Manuscripts of Mawangdui and Shuihudi.*, November 2000, pp.1-15

befolyásolják, melyek szerint az egyén viselkedését a li (erény vagy etikett) kell, hogy meghatározza, mintsem a fa(jog).²²

A konfucianizmus elsősorban az emberek feladatait és kötelességeit hangsúlyozta, nem pedig az egyéni jogokat. A középpontban a család, a klán, a közösség harmóniája és érdekei állnak, szemben az egyéni jogokkal.²³ Konfuciusz azt tanította, hogy a társadalmi problémák azért vannak, mert az emberek megfélelkeztek a társadalomban betöltött helyükről, az uralkodók pedig nem gyakorolják az erényeket. A konfuciánus tanítások szerint a társadalom hierarchikus, és a társadalmi kapcsolatok alá-és fölérendeltségi viszonyokon alapulnak: alattvaló és uralkodó, gyermek és szülő, férfi és nő. Ha mindenki úgy él, ahogy a társadalomban betöltött szerepe megkívánja, a stabilitás és a társadalmi rend fennmarad. Konfuciusz hangsúlyozta, hogy az alárendeltek teljes engedelmességgel és hűséggel tartoznak a feljebbvalójuk iránt, a feljebbvalóknak ugyanakkor jóindulattal kell viseltetniük az alattvalóik felé.²⁴ A konfucianizmus áthatotta kínai élet valamennyi területét, beleértve a kormányzati rendszert, a politikát és a jogot.

Az ősi kínai jogrendszer fontos eleme volt a kollektív felelősség elve. Hagyományosan, a kínaiak egy egyén identitását a szerint határozták meg, hogy a többi emberhez képest hol volt a helye a társadalomban. Az egyes ember által elkövetett törvényellenes cselekmény nem csak az elkövető elleni bűnvádi eljárás indítását jelentette, hanem azok is bűnösnek minősültek, akik kapcsolatban álltak az elkövetővel.²⁵

Taoizmus

A taoista gondolkodást két filozófus, Lao-ce (i.e. 5. század) és Csuang-ce (i.e. 4. század) dolgozta ki. A taoisták a nem cselekvés (wuwei) és politikai passzivitás

<http://www.commonwealthprotection.org/AncientChinaLaw.pdf> (Letöltés: 2016. December 24.)

²² LeFande August Matthew: *Aspects of Legalist Philosophy and the Law in Ancient China: The Ch'in and Han Dynasties and the Rediscovered Manuscripts of Mawangdui and Shuihudi*, November 2000, pp.1-15

<http://www.commonwealthprotection.org/AncientChinaLaw.pdf> (Letöltés: 2016. December 24.)

²³Ibid: LeFande August Matthew 2000

²⁴Ibid: LeFande August Matthew 2000

²⁵LeFande August Matthew: *Aspects of Legalist Philosophy and the Law in Ancient China: The Ch'in and Han Dynasties and the Rediscovered Manuscripts of Mawangdui and Shuihudi*, November 2000, pp.1-15

<http://www.commonwealthprotection.org/AncientChinaLaw.pdf> (Letöltés: 2016. December 24.)

elvét hirdették emberi beavatkozás nélkül.²⁶ A taoizmus ellenzi az intézményeket és szervezeteket, az erkölcsi törvényeket és a kormányokat, melyek emberi alkotások és akadályozzák a Tao-t.²⁷ A taoizmus lényege az egyének belső békéjére és a környezettel való harmóniájára való törekvés (a kifejezést a modern kor társadalmára is lehetne.

Legizmus

A harmadik felfogás, ami jelentősen befolyásolta a jelenlegi kínai igazságszolgáltatási rendszert a legalizmus. A legisták szerint a jutalmazás és a büntetés azok az eszközök, melyekkel az embereket kordában lehet tartani. A legista filozófia a feudális előjogok megszüntetését és az emberek cselekedeteikért való elszámoltatását hirdette, valamint azt, hogy az egyének kötelességeit egységesíteni kell, mégpedig oly módon, hogy mindenkre ugyanazok a szabályok vonatkozzanak. A csoportos felelősség elve érvényesült a családon belül és a több családból álló közösségekben, és minden egyes embernek becsületbeli kötelessége volt jelenteni a bűncselekményeket, egyébként kollektív büntetés várt rájuk.

Külső hatások a kínai anyaország modernkori jogi kultúrájára

Évszázadokon keresztül Kína a világ többi részétől elszigetelődve fejlődött. A gyarmatosítás idején a nyugati hatalmak az extraterritorialitás²⁸ rendszerét kényszerítették Kínára. Az elsődleges kifogás Kína büntető jogrendszerével szemben az volt, hogy a büntetések túlságosan szigorúak voltak, kínzással (1. ábra) érték el, hogy a gyanúsított beismerje a bűnösségét, valamint az, hogy a bíróságok korruptak voltak.

1949 februárjában a Kínai Kommunista Párt erőszakkal elmozdította a nacionalista kormányt, feloszlatta a bírói testületet és eltörölte az egész törvénytárat, majd a kommunista vezetők elkezdtek kidolgozni az új jogrendszert.²⁹ Nagyra értékelték a Szovjetunió jogrendszerét, és nagy elismeréssel tekintettek a szovjet vívmányokra és arra, hogy társadalmukat teljes egészében kulturális, társadalmi és politikai értékek alapján építették fel. Mao Ce-tung és a Kína többi vezetője azonban nem akarta egy az egyben lemásolni a szovjet jogrendszert, hanem az új

²⁶Ibid: LeFande August Matthew 2000

²⁷LeFande August Matthew: *Aspects of Legalist Philosophy and the Law in Ancient China: The Ch'in and Han Dynasties and the Rediscovered Manuscripts of Mawangdui and Shui-hudi*, November 2000, pp.1-15

<http://www.commonwealthprotection.org/AncientChinaLaw.pdf> (Letöltés: 2016. December 24.)

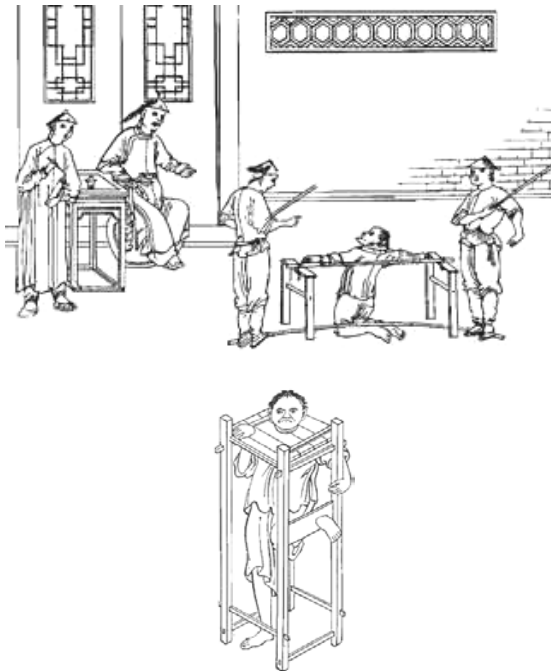
²⁸Ibid: LeFande August Matthew 2000

²⁹Ibid: LeFande August Matthew 2000

jogrendszerben megtartották a Kínára jellemző politikai, társadalmi és kulturális hagyományokat. A legfontosabb alapelv a parasztok és a munkásosztály (a kínai társadalom két legnagyobb társadalmi csoportja) alapvető értékeinek és jogainak védelme volt.

Az igazságszolgáltatási rendszer a Kínai Kommunista Pártnak direkt irányítása alatt működött, ami azt jelenti, hogy a kínai anyaországban a politikai vezetés határozta meg annak teljes működését. A függetlenség hiánya minden szinten akadályozta a bíróságok napi tevékenységét.

A nyitás és reformok során a kínai anyaországban is teret nyert számos nemzetközi szinten elfogadott jogi norma és eljárás mód. Az üzleti életet és kereskedelmet, a külföldi befektetéseket és a pénzügyi tevékenységet szabályozó nemzetközi normák elfogadása kihatással volt az egész jogrendszerre, mely alól a büntető jogrendszer sem volt kivétel.

1. ábra: Kína híres volt a sokféle fából készült gallér és ketrec, cangue³⁰ alkalmazásáról

³⁰Duhaime Lloyd: *China - A Legal History*, 2008 Published at <http://www.duhaime.org/LawMuseum/LawArticle-367/Crime-and-Punishment-in-Ancient-China.aspx> (Letöltés: 2016. December 24.)

A helyreállító igazságszolgáltatás gyakorlata a kínai anyaországban 2002 óta fokozatosan bevezetésre került a büntetőjogi megbékélés (Xingshi Heije), azaz őshonos helyreállító igazságszolgáltatás gyakorlata.³¹A büntetőjogi megbékélés az a mechanizmus a büntető eljárások során, amikor a bíró felmenti a gyanúsítottakat a büntetőjogi felelősségük és a büntetés alól, vagy enyhe büntetést szab ki, ha az elkövető és az áldozat kibékülnek egymással miután az elkövető őszintén megbánja tettét, kártérítéssel él, bocsánatot kér vagy valamilyen más módon jóváteszi bűnét.³²

A büntetés filozófiája az ősi Japánban

*Kamakura sógunátus*³³

A harcosok osztályának a kamakura sógunátus idején történő felemelkedésével és Japán egyesítésével egyidejűleg a japán jogrendszer a hagyományos szamuráj etikai kódex formáját öltötte magára, melynek középpontjában a hierarchia fenntartása, a család becsülete és a kötelesség állt.³⁴Egy másik fontos fejlemény volt a *renza* és *enza*-ként ismert *csoportos felelősség* elvének kidolgozása.³⁵ Ennek értelmében nem csak a bűnelkövetőt terhelte felelősség a büntett elkövetéséért, hanem annak egész családját vagy az egész közösséget, és a büntetést is ennek megfelelően rótták ki.³⁶

Manapság is gyakran élnek az ügyészek a felfüggesztett bünvádi eljárás lehetőségével, a büntető bíróságok gyakran ítélik a vádlottat pénzbüntetésre vagy felfüggesztett büntetésre, a családi bíróságok pedig nem ritkán felmentik vagy próbaidőre bocsátják az elkövetőt.³⁷

A magyarázat valószínűleg a társadalmi immobilitásban rejlik, mely felelőségre nevel, valamint a japán társadalom és családok hierarchikus felépítésében,

³¹*Ibid: Duhaime Lloyd 2008*

³²*Ibid: Duhaime Lloyd 2008*

³³*The Kamakura shogunate (Japanese: 鎌倉幕府, Kamakura bakufu) was a Japanese feudal military government that ruled from 1185 to 1333. The heads of the government were the shoguns. https://en.wikipedia.org/wiki/Kamakura_shogunate (Letöltés: 2016. December 24.)*

³⁴*Deal, William E.: Handbook to life in medieval and early modern Japan, FactsOnFile, New York, 2006, pp.101-105 (ISBN 0-8160-5622-6)*

³⁵ *Ibid.*

³⁶*Ibid: Deal, William E.: 2006*

³⁷*Macfarlane Alan: Law and Custom in Japan: Some Comparative Reflections, Continuity and Change 10 (3), Cambridge University Press, 1995, pp.369-390*
<http://www.alanmacfarlane.com/TEXTS/law&custom.pdf> (Letöltés: 2016. December 24.)

melyben jól körül írtak a státusszal együtt járó szerepek.³⁸ Fontos még az is, hogy a viták elrendezését más társadalmi csoportokra, például a családra és a falura hárítják.

Ez a csoportos felelősség valószínűleg az egyik fő magyarázata annak, hogy hagyományosan alacsony a bűnelkövetések száma. Ha valakit elítéltek, az rendkívül nagy hatással volt az illető valamennyi rokonára, szomszédjaira, a falujára és másokra is. *Ez hagyományosan egy olyan társadalom volt, ahol az emberektől elvárták, hogy beismerjék bűnösségüket.*³⁹ A beismerés hagyománya az egész korai időktől fennáll. A napjainkban bíróság elé kerülők legtöbbször elismeri bűnösségét.

A viták túlnyomó többségét bíróságon kívül rendezik. Napjainkban három fő formája van a megbékélésnek. Az elsőt széles körben alkalmazták a Tokugawa falvakban, mely egy nem hivatalos békéltetés volt, vagy más néven, *jidan*.⁴⁰ A második, a *chotei* egy hivatalos, a pereskedést megelőző eljárás, amelyet fokozatosan gondoltak ki a két világháború közötti Japánban.⁴¹ A harmadik, a *wakai* egy az egyben a németektől került át és ez egy olyan eljárás, mellyel a bíró arra ösztönzi és segíti a vitás feleket, hogy kompromisszumos megoldást találjanak.⁴²

Az első japán börtön eredete

Az első börtön Kanazawa városban volt, a vár falai között, és eredetileg hadifoglyok fogva tartására szolgált. Miután Toyotomi Hideyoshi 1591-ben megszerezte a hegemoniát Japán felett, a várbörtön elvesztette eredeti funkcióját.

A gyanúsítottaknak tilos volt beszélniük, és kemény kényszerítő eszközöket alkalmaztak velük szemben (2. ábra). Ilyen esetekben a börtön vallató helyisége kínzókamraként funkcionált, és a cél az volt, hogy vallomást csikarjanak ki a gyanúsítottból, amire a bűntény megoldásához volt szükség az Edo korszakban.

A 17. századi Kanazawában a halálbüntetés legjellemzőbb formái a kettéfűrészelés, szétdarabolás, élve megfőzés, felnégyelés, máglyán megégetés, keresztre feszítés és a lefejezés voltak.⁴³

³⁸Macfarlane Alan: *Law and Custom in Japan: Some Comparative Reflections, Continuity and Change* 10 (3), Cambridge University Press, 1995, pp.369-390
<http://www.alanmacfarlane.com/TEXTS/law&custom.pdf> (Letöltés: 2016. December 24.)

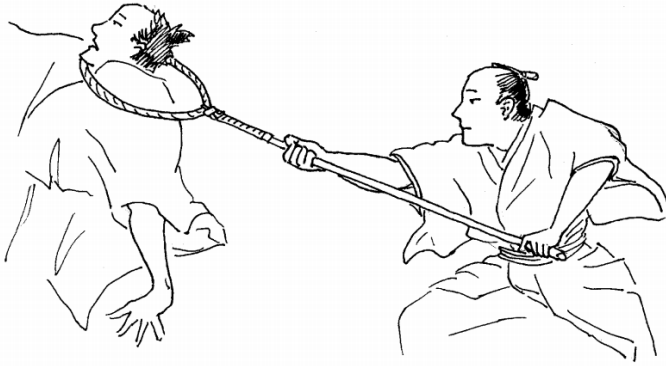
³⁹Ibid: Macfarlane Alan, 1995

⁴⁰Ibid: Macfarlane Alan, 1995

⁴¹Ibid: Macfarlane Alan, 1995

⁴²Ibid: Macfarlane Alan, 1995

⁴³Nelson D.: *The Consolidation of Place and Punishment in Seventeenth-Century Japan: Kanazawa Prisons and Criminal Justice*, Austin Peay State University, *Southeast Review of Asian Studies*, Volume 30 (2008), pp. 188–

2. ábra: Az uchikomi egy változata, amit a gyanúsított bűnelkövető elfogására használtak⁴⁴

Következtetések

Az általánosságban a büntetéssel és konkrétan a börtönökkel kapcsolatos elképzelések kialakulását a történelem folyamán több tényező együttesen befolyásolta. Ahhoz, hogy képet alkothassunk a börtönök fejlődéséről, többtényezős elemzésre van szükség. A történelmi korokat a társadalmi, politikai, kulturális és gazdasági tényezők elemzésével lehet meghatározni, mert ezek formálják az emberek egymás közötti, valamint az állam és az emberek közötti viszonyokat. A börtönök létrejötte alá- és fölérendeltségi viszonyt hozott létre a nép és az állam között. Ez jól nyomon követhető az ősi Mongólia, Kína és Japán történelmi korszakaiban. Mindemellett fontos hangsúlyozni, hogy a börtönökkel kapcsolatos elképzelések között voltak hasonlóságok és különbségek is.

Hasonlóságok:

- Az ősi Ázsiában azok a társadalmi csoportok (a kán és nemesei Mongóliában, a császár és a belső köre Kínában, vagy a sógun és szamurájai Japánban), akiknek jogukban állt irányítani és uralkodni mások felett, azt is meghatározhatták, hogy kit, hol és hogyan büntessenek;

195 http://www.uky.edu/Centers/Asia/SECAAS/Seras/2008/23_Nelson_2008.pdf (Letöltés: 2016. December 24.)

⁴⁴ Deal, William E.: *Handbook to life in medieval and early modern Japan*, FactsOnFile, New York, 2006, pp.101-105 (ISBN 0-8160-5622-6)

- Esetenként a helyzettől függően a domináns társadalmi csoportok megváltoztathatták a büntetésre vonatkozó szabályokat, aminek lehetett pozitív vagy negatív hatása is az alattvalókra;
- A hatóságok gyakran súlyos és kegyetlen büntetést szabtak ki;
- Nagyon elterjedt volt a halálbüntetés és a testi fenyítés;
- A legszembetűnőbb közös jellemzője az ősi mongol, kínai és japán büntető rendszernek az, hogy bár az országok értékrendszere, hiedelmei és normái mások voltak, mindenhol következetesen alkalmazták a "kollektív és csoportos felelősség" elvét. Az egyén által elkövetett bűnért a családra és közösségre is felelősségre vonás várt;
- A büntetéssel kapcsolatos elképzeléseket belső és külső tényezők együttesen határozták meg.

Különbségek:

- Az ősi Mongóliában az életmód jellemzője a nomád pásztorkodás volt, és ez alakította ki a törzsi gondolkodást. A törzsi gondolkodás az egész társadalom tevékenységét meghatározta, és ennek az alapján jöttek létre a törzsi törvények. A törzsen belül az uralkodó csoport a nemesek voltak és a kán, akinek az "égi király" adta a hatalmat és a jogot az uralkodásra. A nemesek és a kán törvényeket hozhattak, és megbüntethették az alattvalóikat. Ez azonban nem volt egészen egyértelmű folyamat. A nemesi származású bűnelkövetőt kevésbé szigorú büntetéssel sújtották. Az úgynevezett "megtisztelő kivégzés" elve vonatkozott rájuk. A gondolkodásnak ezek a formái (pl. törzsi ragaszkodás) még mindig jelen vannak a mongol társadalomban, és annak valamennyi területét átítatják. Ez alól a börtönrendszer sem kivétel. A 20. század folyamán a szovjet jogrendszer nagy hatással volt a mongol börtönrendszer kialakulására. A széles körben elterjedt törzsi ragaszkodás és a „kéz-kezet mos” szellem akadályozza a börtönrendszer valódi reformját napjaink Mongóliájában.
- Kínában, ahol hagyománya van a fejlett filozófiai gondolkodásnak, három különböző koncepciónak volt nagy hatása. A büntetés konfúciánus, taoista és legista megközelítése nagymértékben befolyásolta a kínai jogrendszer egészének a fejlődését. A konfúcianizmus azt tanítja, hogy a felelősség és kötelesség fontosabbak az egyéni jogoknál. A büntetésnek szigorúnak és látványosnak kell lennie. A gyarmatosítás idején a nyugati jogrendszerek némiképp átformálták a kínai jogrendszert. A szovjet jogrendszer, mely a kommunista elképzeléseken alapult, tovább alakította a büntetésről való gondolkodást. Az utóbbi 30 évben a nyitás és reformok következtében beépültek a jogrendszerbe a nemzetközileg elfogadott standardok. Ez felgyorsította a kínai jogrendszer reformját. Jelenleg a helyreállító igazságszolgáltatás gyakorlata érvényesül.

- A japán jogrendszer a hagyományos *szamuráj* (domináns csoport) erkölcsi kódex formáját öltötte magára, amely a hierarchia fenntartására, a család becsületének megőrzésére és a kötelességre helyezte a hangsúlyt. A büntetéssel kapcsolatos japán nézeteket szilárdan alátámasztják a hagyományos koncepciók. Ezek a sajátosságok megvannak a jelenlegi rendszerben. A japán társadalom még mindig az ősi időkben kialakult értékrendszeren és normákon alapul. A modern japán jogrendszer büntetésfilozófiájának egyik legfontosabb sajátossága, ami egyúttal meg is különbözteti minden más társadalomtól, a jogi "megbékélés". Ez egy eszköz a társadalom kezében arra, hogy a büntetéssel kapcsolatos jogi kérdések megoldását leegyszerűsítse. A japán nézet az, hogy a megbékélés egy hatékony és járható módja a büntetésnek.

Felhasznált irodalom

- Astrada Sebastian R.: Exporting the Rule of Law to Mongolia: Post-socialist Legal and Judicial Reforms, Denver Journal of International Law and Policy, 2010
[http://tsogt.blogmn.net/11185/exporting-the-rule-of-law-to-mongolia--post-socialist-legal-and-judicial-reforms,-by-sebastian-r.-astrada\[1\].html](http://tsogt.blogmn.net/11185/exporting-the-rule-of-law-to-mongolia--post-socialist-legal-and-judicial-reforms,-by-sebastian-r.-astrada[1].html) (Letöltés: 2016. December 24.)
- CrabtreePam J.: Encyclopedia of Society and Culture in the Medieval World, FactsOnFile, New York, 2008, pp. 775-778 (ISBN-13: 978-0-8160-6936-1, ISBN-10: 0-8160-6936-0)
- Dugarova S.J.: Characteristic of a Criminal and Legal Ban of Great Yasa, Law Enforcement, Theoretical and Methodological Quarterly Journal, Ulaanbaatar, 2016, #2(10), pp.53-59
- Deal, William E.: Handbook to life in medieval and early modern Japan, FactsOnFile, New York, 2006, pp.101-105 (ISBN 0-8160-5622-6)
- Dr. LandmanTodd, McEvoyClaire, Larizza Marco: State of Democracy in Mongolia a Desk Study, Human Rights Centre, University of Essex, Wivenhoe Park, Colchester, Essex CO4 3SQ, United Kingdom (Paper prepared for 'Democracy Development in Mongolia: Challenges and Opportunities', National Conference, Ulaanbaatar, Mongolia 30 June to 1 July 2005) p. 3
- http://www.openforum.mn/res_mat/State%20of%20Democracy%20in%20Mongolia.pdf (Letöltés: 2016. December 24.)
- DuhaimeLloyd: China - A Legal History, 2008
- Published at <http://www.duhaime.org/LawMuseum/LawArticle-367/Crime-and-Punishment-in-Ancient-China.aspx> (Letöltés: 2016. December 24.)

- Jantsan S.: Origin and Development of Philosophy of Sentences, It's Law, Theology and Doctrine, *Law Enforcement, Theoretical and Methodological Quarterly Journal*, Ulaanbaatar, 2014, #1(01), pp.24-32
- Khash L.: Tradition of Mongolian Accusation Policy and Imprisonment, *Law Enforcement, Theoretical and Methodological Quarterly Journal*, Ulaanbaatar, 2016, #1(09), pp.98-114
- LeFande August Matthew: Aspects of Legalist Philosophy and the Law in Ancient China: The Ch'in and Han Dynasties and the Rediscovered Manuscripts of Mawangdui and Shuihudi:, November 2000, pp.1-15
- <http://www.commonwealthprotection.org/AncientChinaLaw.pdf> (Letöltés: 2016. december 24.)
- Macfarlane Alan: Law and Custom in Japan: Some Comparative Reflections, *Continuity and Change* 10 (3), Cambridge University Press, 1995, pp.369-390 <http://www.alanmacfarlane.com/TEXTS/law&custom.pdf> (Letöltés: 2016. december 24.)
- Nelson D.: The Consolidation of Place and Punishment in Seventeenth-Century Japan: Kanazawa Prisons and Criminal Justice, *Austin Peay State University, Southeast Review of Asian Studies*, Volume 30 (2008), pp. 188–95
http://www.uky.edu/Centers/Asia/SECAAS/Seras/2008/23_Nelson_2008.pdf (Letöltés: 2016. December 24.)
- Pollock Joycelyn M.: The Philosophy and History of Prisons: The Rationale For Imprisonment, Texas State University–San Marcos, 2005, pp.3-17
http://www.jblearning.com/samples/0763729043/Chapter_01.pdf (Letöltés: 2016. December 24.)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Kamakura_shogunate (Letöltés: 2016. December 24.)